

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 26/1975-76 med anledning av ltm Göte Sundbergs m.fl.samt ltm Jan-Erik Lindfors' respektive hemställningsmotioner till landskapsstyrelsen angående ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval.

Med anledning av ovannämnda motioner, nr 2 och 10/1975-76, över vilka Landstinget inbegärt lagutskottets utlåtande, får utskottet, som i ärendet hört lagberedningschefen Sune Carlsson, verkställande direktören för Ålands redarförening Justus Harberg och ombudsmannen för sjömansunionen Ludvig Lönroth samt tagit del av 1973 års vallagskommittés II delbetänkande av den 31 oktober 1974, vördsamt anföra följande.

Utskottet har erfarit att syftet med stadgandet i lagens 19 § 2 mom. framförallt torde ha varit att vid landstingsval begränsa antalet kandidater. Trots detta har emellertid antalet kandidater ökat vid varje val så att antalet vid senaste landstingsval var 200. Därav torde man kunna dra slutsatsen att kravet på tio medlemmar i valmansförening för varje uppställd kandidat icke i nämnvärd grad begränsat antalet kandidater. Ej heller synes det helt klarlagt att person som i samband med valförberedelserna tecknat sitt namn på en skrift om bildande av valmansförening därmed känt sig ovillkorligen förpliktad att också i valet stödja någon av valmansföreningens kandidater. Principiellt bör å andra sidan inte heller valman förutsättas välja kandidat att giva sin röst för innan ens de egentliga valförberedelserna kommit i gång.

Enligt 32 § i landskapslagen om landstingsval och kommunalval skall ansökan om offentliggörande av kandidatlista, som icke inkommit inom utsatt tid, avvisas. Vidare stadgas här att om valmansföreningens stiftelseurkund icke undertecknats av tillräckligt antal röstberättigade personer får felet rättas till endast om antalet nedgått under det erforderliga därigenom att centralnämnden strukit person, som undertecknat flera än en stiftelseurkund. Syftet med dessa stadganden är detsamma, nämligen att förhindra att valmansförening lämnar in anhållan om offentliggörande av kandidatlista utan att ha slutfört själva grundandet av valmansföreningen. Ifrågavarande lagrum tillåter däremot alla andra fel att rättas till inom en vecka. Sålunda bör lagrummet endast anses utgöra en tidsgräns för själva kandidatnomineringen. Utskottet vill även poängtera, liksom landskapsstyrelsen gjort i sin framställning vid lagens tillkomst (framst. nr 18/1970), att man vid förfarandet vid kandidatnomineringen borde komma ifrån den "onödigt stränga formalism som (tidigare) gällande lag" i detta avseende förutsatte.

Den senaste revisionen av landskapslagen om landstingsval och kommunalval avsåg bl.a. att förenkla förfarandet vid förtidsröstningen och betydande förbättringar uppnåddes även. Fortfarande förekommer det emellertid svårlösta problem beträffande vissa samhällsgruppers möjligheter att utöva sin rösträtt. Utskottet anser det vara viktigt att sjöfolkets möjligheter att rösta utökas, eftersom förtidsröstning med vallängdsutdrag icke i tillräcklig grad synes ha möjliggjort valdeltagande. Detta kan konstateras till exempel genom att för Mariehamns del vid senaste kommunalval expedierades 171 vallängdsutdrag av vilka 153 utnyttjades för förtidsröstning och två stycken återlämnades, då vederbörande röstade vid den egentliga valförrättningen. Redan dessa siffror torde med önskvärd klarhet visa att många sjömän ej utnyttjade sin rösträtt.

Utskottet anser att röstningsförfarandet ytterligare kunde förenklas och göras möjligt utan vallängdsutdrag åtminstone för sjömän anställda ombord på åländska fartyg och för personer, som vistas på sjukhus eller ålderdomshem. Främst ser utskottet förfarandet vid riksdagsmannaval som en god förebild och anser det helt möjligt att föreskriva att en valbestyrelse skulle omhänderta valförrättningen vid sjukhus och ålderdomshem. För åländska fartygs del kan man också från redarhåll emotse en positiv inställning till att ordna förtidsröstning utan vallängdsutdrag under övervakning av valförrättare, som utses bland de ombordanställda. I dessa fall skulle valförsändelsen åtföljas av ett följbrev och kontrollen av rösträtten ske i efterhand.

Det stora problemet vid förtidsröstning för i synnerhet ombordanställda har varit tidsknappheten inom de föreskrivna ramarna, som i praktiken utgörs av, å ena sidan, färdigställandet av mantalslängderna och, å andra sidan, tidpunkten för valförrättningen. Eftersom dessa tidpunkter svårligen kan nämnvärt justeras, måste en eventuell utsträckning av tiden för förtidsröstning alltså ske inom de nu förefintliga ramarna, till exempel så, att i stället för att den slutliga sammanställningen av kandidatlistorna skickas med förhandsröstningshandlingarna skulle den förberedande sammanställningen distribueras. I denna sammanställning har de enskilda kandidaterna icke ännu ordningsnummer, men med ledning därav kunde den röstande ändock avge sin röst på enskild kandidats namn, vilket för övrigt är möjligt redan enligt gällande lag. På namn avgiven röst skulle, liksom nu är fallet, räknas såväl kandidaten, kandidatlistan som valförbundet tillgodo. Om samtidigt 52 §:s stadgande om att förtidsröstning får ske tidigast den 21 september slopas, skulle härigenom förtidsröstningsperioden utsträckas till mellan sex och sju veckor. Om ett system med röstning utan vallängdsutdrag infördes skulle också detta innebära ytterligare en tidsbesparing, som kunde vara betydande för sjöfolk i långfart, för vilka förtidsröstningen självfallet medfört de största problemen.

Ehuru utskottet varit medvetet om vissa problem i samband med att valdeltagande skulle underlättas för vissa grupper röstberättigade men icke för alla sådana grupper med samma arbetsförhållanden, har utskottet ändock, då ett förverkligande av ovan antydd reform av förhandsröstningen för sjömän åtminstone i detta skede knappast kan förverkligas annat än beträffande åländska sjömän i tjänst på åländska fartyg, stannat för att rekommendera ett stegvis införande av förhandsröstning för sjömän utan vallängdsutdrag. Antalet åländska sjömän i tjänst på åländska fartyg är för övrigt också avsevärt större än antalet åländska sjömän i tjänst på svenska fartyg (frånsett svenska färjor i regelbunden trafik Sverige-Åland-Finland) eller på finska fartyg. Dessutom skulle ju det nuvarande systemet med röstning med vallängdsutdrag kvarstå och i allmänhet utgöra huvudtypen för förtidsröstning. Även telegrafisk fullmakt borde godkännas vid rekvisition av vallängdsutdrag. I detta sammanhang vore en beaktansvärd tanke även att det s.k. valkortet som sådant skulle accepteras såsom vallängdsutdrag.

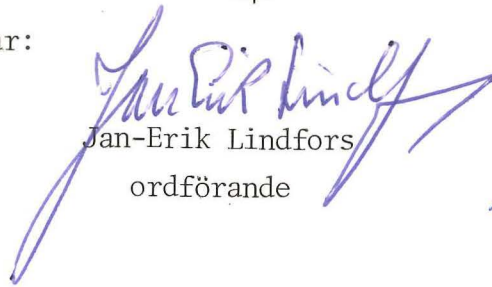
Utskottet anser slutligen också att stadgandena om när en avgiven röst skall anses ogiltig bör tolkas liberalt så, att när den röstades avsikt klart framgår av valsedeln skall den godkännas. I detta sammanhang kan också konstateras att det vid senaste val förekom tre huvudtyper av fel på förtidsrösterna. För det första förekom valförsändelser, som icke var undertecknade, för det andra hade röstsedeln icke avskiljts från vallängdsutdraget och lagts i valkuvert och för det tredje hade även vallängdsutdraget förseglats i valkuvertet, varvid den röstades rösträtt icke kunde konstateras. Av dessa fel kunde det förstnämnda i många fall avhjälpas genom att valförsändelsen skulle undertecknas på framsidan av vallängdsutdraget i stället för på baksidan, såsom nu är fallet. I de två övriga fallen anser utskottet att även centralnämnderna kunde ha valbiträden, som, såsom opartiska personer, kunde avskilja röstsedeln och försegla valkuvertet eller öppna detsamma för att möjliggöra granskning av vallängdsutdraget. Genom anlitan av valbiträde i dylika fall skulle valhemligheten bevaras samtidigt som flera röster, som nu måste ogiltigförklaras, kunde tas i beaktande.

Med hänvisning till det anförda får lagutskottet vördsamt föreslå
att Landstinget måtte hemställa hos landskapsstyrelsen om översyn av vissa stadganden i landskapslagen om landstingsval och kommunalval samt om förslag till erforderliga åtgärder som denna utredning kan ge anledning till.

Mariehamn den 11 maj 1976.

På

lagutskottets vägnar:

Jan-Erik Lindfors
ordförande

Patrick Donner
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Lindfors, ledamöterna Dahlman (delvis), Torvald Söderlund och Bengtz samt suppleanten Andersson.